

GEOGRAFIYA DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH YO'LARI

Sarikulov Mirkomil Olimjon o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

Islomova Ozoda Sherali qizi

Xusanova Mashxura Erkinjon qizi

Sirojiddinov Muhammadsodiq Rivojiddin o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti talabalari

Annotatsiya. *Geografiya fani o'quvchilarga tabiat, yer yuzasi, iqlim, tabiiy resurslar va inson faoliyati o'rtasidagi murakkab bog'liqliklarni o'rgatadi. Bu fan nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarda tabiatga hurmat, ekologik ong va global jarayonlarni tushunish qobiliyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarni qo'llash geografiya darslarini yanada qiziqarli, samarali va interaktiv qilish imkonini beradi. Innovatsion texnologiyalar geografiya fanining murakkab tushunchalarini osonroq anglashga yordam berib, o'quvchilarning bilim olish jarayonini yangi bosqichga olib chiqadi*

Kalit so'zlar. *geografiya, interaktiv o'qitish usullari, diagrammalar, grafiklar, vizualizatsiya, 3D modellar, innovatsion texnologiyalar*

KIRISH

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedagogik va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan-kunga kuchayib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchilarni faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilganligidir. Zamonaviy texnologiyalar esa ularni egallayotgan bilimlarni o'zlari qidirib topishlariga, mustaqil o'rganib, tahlil qilishlari, hatto xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishlariga o'rgatadi.

O'qituvchi bu jarayonda shaxsning rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik vazifasini bajaradi. Taxlim jarayonida o'quvchi asosiy figuraga aylanadi.

Shuning uchun umumiy o'rta taxlim maktablarida o'quvchilarning bilimli, yetuk malakaga ega bo'lishlarini taxminlashda zamonaviy o'qitish metodlari – interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalarning o'rni va roli benihoya kattadir. "Innovatsiya" so'zi inglizcha "inn'vati'n" so'zidan olingan bo'lib, yangilik kiritish, yangilik degan ma'nolarni anglatadi. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interaktiv metodlardan to'liq foydalaniladi. Interaktiv metodlar - bu jamoa bo'lib fikrlash demakdir. Bu metodlarning

o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagog va o'quvchilarning hamkorlikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi.

Asosiy qism. O'quv jarayonini yangi pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda tashkil etishda maktab o'quvchilari uchun zamonaviy o'quv qo'llanmalariga katta ahamiyat beriladi. Sir emaski, o'qitishning asosiy vositasi hanuzgacha atlas bilan jihozlangan darslikdir. Shu bilan birga, samarali o'qitish o'quv-uslubiy majmuasi deb ataladigan boshqa bir qator o'quv qo'llanmalaridan (dasturlar, ko'rsatmalar, o'quv daftarlari) foydalanishni o'z ichiga oladi. Ammo o'quv materiallaridan tashqari, boshqa o'quv qo'llanmalari ham qo'llaniladi: audiovizual va ekran-tovush, shuningdek turli xil interaktiv o'quv vositalari (multimedia ensiklopediyalari va qo'llanmalari, moslashtirilgan dasturiy va uslubiy majmualar va shunga o'xshash elektron darsliklar, test dasturlari).

Geografiya darslarida innovatsion texnologiyalarni qo'llashning asosiy afzalliklaridan biri bu vizualizatsiya imkoniyatidir. Geografik ma'lumotlar ko'pincha murakkab xaritalar, diagrammalar, grafiklar va statistik ko'rsatkichlarga asoslangan bo'ladi. An'anaviy dars usullarida ularni tushuntirish qiyin bo'lishi mumkin. Ammo interaktiv doskalar, 3D modellar, virtual va kengaytirilgan haqiqat (VR va AR) texnologiyalari yordamida o'quvchilar yer yuzasining turli qirralarini ko'rish, turli geografik hodisalarni real vaqt rejimida kuzatish imkoniga ega bo'ladi. Masalan, vulqonlarning portlash jarayoni, suv aylanishi sikli yokitog'larning shakllanishi kabi jarayonlarni virtual muhitda ko'rish o'quvchilarda chuqurroq tushuncha hosil qiladi. Innovatsion texnologiyalar yordamida geografiya darslarini yanada interaktiv qilish mumkin. O'quvchilar o'zlari mustaqil ravishda turli geografik ma'lumotlarni qidirish, tahlil qilish va taqdim etish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Masalan, internet resurslari, onlayn atlaslar, geografik axborot tizimlari (GIS) orqali ma'lumotlarni yig'ish va ularni tahlil qilish o'quvchilarning mustaqil fikrlash va tadqiqot ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, onlayn testlar, viktorinalar va o'yinlar yordamida bilimlarni mustahkamlash jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo'ladi.

Geografiya fanida innovatsion texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Masalan, loyiha asosida o'qitish jarayonida o'quvchilar o'zlari tanlagan mavzu bo'yicha multimedia prezentatsiyalar, videolar, interaktiv xaritalar yaratadilar. Bu jarayon o'quvchilarda mustaqil ish yuritish, jamoada ishlash va kommunikatsiya ko'nikmalarini oshiradi. Shuningdek, geografik muammolarni hal qilishda innovatsion texnologiyalar yordamida modellashtirish va simulyatsiya qilish imkoniyatlari mavjud bo'lib, bu o'quvchilarning muammolarni tahlil qilish va yechim topish qobiliyatlarini oshiradi. Geografik axborot tizimlari (GIS) bu fan uchun ayniqsa muhim innovatsion vosita hisoblanadi. GIS yordamida turli geografik ma'lumotlar bazasi yaratiladi, ularni tahlil qilish va vizualizatsiya qilish mumkin. O'quvchilar GIS dasturlari yordamida o'z hududlarining xaritalarini yaratish, iqlim o'zgarishlarini kuzatish, tabiiy resurslardan foydalanishni tahlil qilish kabi amaliy ishlarni bajaradilar. Bu esa nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki amaliy ko'nikmalarni ham rivojlantirishga yordam beradi.

Innovatsion texnologiyalar yordamida geografiya fanining ekologik va ijtimoiy ahamiyatini o'quvchilarga yetkazish osonlashadi. Masalan, iqlim o'zgarishlari, atrof-muhit muhofazasi, tabiiy ofatlar haqida interaktiv darslar tashkil etish mumkin. Bu o'quvchilarda ekologik ongni shakllantirish, tabiatga mas'uliyatli munosabatni rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, geografiya fanining ijtimoiy jihatlari, ya'ni odamlar va ularning yashash joylari, madaniyatlardagi farqlarni o'rganish jarayonida innovatsion texnologiyalar orqali global hamda mahalliy muammolarni ko'rsatish mumkin. Geografiya darslarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning diqqatini jamlash, motivatsiyasini oshirish va o'rganishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi. Interaktiv va multimediya vositalari o'quv jarayonini yanada jonli va qiziqarli qiladi. O'quvchilar o'zlari faol ishtirok etadigan, amaliy topshiriqlarni bajaradigan darslarda bilimlarni yaxshiroq egallaydilar. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalar yordamida o'quvchilarning individual ehtiyojlari hisobga olinadi, ularning o'rganish uslublariga moslashish imkoniyati yaratiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, geografiya darslarida innovatsion texnologiyalarni qo'llash ta'lim jarayonini tubdan o'zgartiradi. Bu nafaqat geografik bilimlarni oson va samarali o'zlashtirishga, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlash, mustaqil ish yuritish va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Innovatsion texnologiyalar yordamida geografiya fani zamonaviy, interaktiv va qiziqarli fan sifatida o'z o'rnini mustahkamlab, yosh avlodni global va mahalliy muammolarni anglaydigan, tabiatga hurmat bilan qaraydigan shaxs sifatida shakllantirishga yordam beradi. Shu bois, ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, o'qituvchilar va o'quvchilarni bu jarayonga jalb qilish muhim vazifalardan biridir. Geografiya fanining kelajagi aynan shu yondashuvlarda mujassamdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rahmatullayev Sh. Geografiya darslarini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish. Toshkent, "Universitet" nashriyoti, 2006. – 212 b.
2. Mirzaev O. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va geografiya fanini o'qitish. Toshkent, "Fan" nashriyoti, 2018. – 180 b.
3. Qodirov S. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida geografiya darslarini samarali o'tkazish. Toshkent, "Ta'lim" nashriyoti, 2020. – 195 b.
4. Tursunova D. Innovatsion metodlar va geografiya ta'limi. Samarqand, "Samarqand universiteti" nashriyoti, 2022.160 b.